

Završený život naplnený láskou k poznaniu a hudobnou krásou

Ad honorem Ladislav Burlas

Slávka Kopčáková

Úvod

Univerzitný profesor Ladislav Burlas, popredná osobnosť slovenskej hudobnej kultúry, muzikológ, pedagóg a hudobný skladateľ svoj elán, pracovitosť a umelecký talent vložil do služieb umeleckej kultúry počas bezmála siedmich desaťročí, v intenzívnom pracovnom nasadení v priebehu druhej polovice 20. storočia a 21. storočia. Toto obdivuhodné „angažmán“ mu neuberalo na silách, skôr naopak. Osudom daná príležitosť tvoriť umelecky aj vedecky, formovať niekoľko generácií mladých hudobníkov, hudobných tvorcov a hudobných pedagógov, byť neustále medzi mladými ľuďmi a medzi svojimi kolegami, to všetko mu vlievalo energiu a bolo zdrojom jeho šťastia, láskavosti a nápomoci ostatným. Osudom daná dlhovekosť sa pretla až vo veku 96 rokov, vo februári tohto roku, v pokojné nedeľné predpoludnie, keď dotklo jeho vzácne srdce naplnené hudbou.

Životná cesta v ústrety hudbe a hudobnej vede

Ladislav Burlas sa narodil 3. apríla 1927 v Trnave.¹ Smrť milovanej matky v roku 1930 nebola najlepším štartom do života v medzivojnových časoch. Východiskom z tejto situácie bola láskavá starostlivosť otca, štvornohý kamarát na dvore rodinného domu a hudba, ktorá ho očarila v ranom detstve, keď si brnkal na klavíri, ktorý zostal po mame. Smútiaci otec ho ako trojročného poslal v rokoch 1930 – 1933 na tri roky na východ Československej republiky, do Moldavy nad Bodvou, kde sa oňho starala matkina sestra Žofia Torbíková. Vďaka rokom stráveným v tamojšej maďarskej materskej škôlke si už ako dieťa osvojil maďarčinu, netušiac, že aj tá je dôležitou výbavou budúceho hudobného historika.

Ladislav Burlas ako šesťdesiatročný v roku 1987

Mladosť v Trnave, kde absolvoval základnú školu (1933 – 1938) a po nej Katolícke gymnázium (1938 – 1946), strávil za klavírom, za organom v chráme ako výpomoc svojmu učiteľovi, s husľami či violou v rukách v intenzívnom kontakte s chrámovou a komornou hudbou pod vedením hudobného skladateľa, učiteľa hudby a regenschoriho Mikuláša Schneidra-Trnavského. Ten veľmi skoro objavil nielen mladíkov talent, ale aj jeho rozumové schopnosti, inteligenciu a vôľu, preto mu po absolvovaní gymnázia odporučil pokračovať v štúdiu hudobnej vedy, histórie a filozofie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a paralelne aj v štúdiu kompozície u Alexandra Moyzesa na Konzervatóriu v Bratislave (1947 – 1951). Skladateľskú prípravu napokon zavŕšil absolvovaním kompozície na Vysokej škole múzických umení v Bratislave v triede prof. Alexandra Moyzesa (1951 – 1955). Bol jedným z jeho prvých žiakov, ktorý na vlastnej koži zažil Moyzesovu múdrosť, jedinečnosť, ale aj prísnosť a neúprosne kritický postoj k žiakom. Dokázal s ním však udržiavať korektný a rovnocenný vzťah, ktorého výsledkom bola už v roku 1956 monografia *Alexander Moyzes*, jediná, ktorá do dnešných dní o našom významnom tvorcovi vyšla tlačou. Bola vzdaním holdu 50-ročnému učiteľovi a priekopníkovi moderného národného štýlu v našej hudbe v medzivojnovom období.

Výnimočnosť generácie skladateľov narodených v priebehu 20. rokov 20. storočia spôsobilo jej historické ukotvenie v niekoľkých režimoch a vo víre prudkých štýlových zmien európskeho hudobného vývoja. Z geopolitického hľadiska tu ako určité medzníky stoja roky 1938, 1939, 1945, 1948, 1968 i rok 1989. Po druhej svetovej vojne došlo k obnoveniu existencie Československa, avšak ako satelitu v područí ZSSR, čo súčasne spustilo proces budovania totalitného režimu. To bolo ďalšou črtajúcou sa

katastrofou, ktorú prežíval Burlas krátko po dvadsiatom roku svojho života. Prišli 50. roky 20. storočia a s nimi nastolenie kategórie socialistického realizmu ako tvoriwej metódy v umení, aj napriek tomu však skladatelia a teoretici ako Oto Ferenczy či Ladislav Burlas dokázali s občasne prejavenu odvahu upozorňovať na diskrepancie medzi vývojom slovenskej hudby a vývojovými tendenciami hudby v strednej a západnej Európe.²

Nastávajúce štýlové zmeny, ktoré v 60. rokoch 20. storočia zasiahli aj skladateľskú generáciu prvých absolventov Vysokej školy múzických umení v Bratislave, zastihli síce Burlasa pripraveného a rozhladeného teoreticky, nie však natoľko prakticky experimentujúceho s povojnovou avantgardou v kompozičnom myslení a vývoji. S určitosťou aj to bol dôvod, prečo tieto meandre nechal brázditi o niekoľko rokov mladších kolegov a koncentroval sa v tom čase primárne na vedeckú prácu, na ktorú bol ako vyštudovaný muzikológ a historik disponovaný, a súčasne aj na založenie rodiny.³ Hneď po ukončení vysokej školy v roku 1951 ako hudobný historik a nádejny etnomuzikológ totiž nastúpil na dráhu vedeckého pracovníka v Slovenskej akadémii vied a umení (od roku 1953 na Ústave hudobnej vedy SAV, neskôr od roku 1973 na Umenovednom ústave SAV). Medzi rokmi 1960 – 1973 pôsobil ako jeho riaditeľ, po jeho reorganizácii (1973) ako vedúci sekcie hudobnej vedy v Umenovednom ústave SAV až do roku 1987.

V roku 1953 vyšla jeho prvá významná publikácia, monografia *Realistické tradície slovenskej hudby. Život a dielo Jána Levoslava Bellu*. Ako spoluautor sa podieľal na významnej knižnej publikácii – na prvých syntetických dejinách vydaných vo vydavateľstve SAV *Hudba na Slovensku v 17. storočí* (1954) a na prvých syntetických dejinách vydaných vo vydavateľstve SAV *Dejiny slovenskej hudby* (1957). Za najvýznamnejšie publikácie považujeme knižné diela *Kapitoly z teórie súčasnej hudby* (1965, v spoluautorstve s Petrom Faltinom a Miroslavom Filipom), *Dejiny slovenskej hudby od najstarších čias po súčasnosť* (1996, kolektívne dielo, prepracované a vydané v roku 2003 aj v anglickej mutácii), monografie *Hudobná teória a súčasnosť* (1978), *Slovenská hudobná moderna* (1983), *Pohľady na súčasnú slovenskú hudobnú kultúru* (1987). Výpočet by mohol pokračovať, ale sumárne možno povedať, že ako akademicko-vedecký tvorivý profesionál napísal počas svojho života (autor alebo spoluautor) dovedna 21 knižných prác a desiatky (viac ako 160) muzikologických štúdií a odborných článkov,⁴ metodických materiálov a pod.

K prameňom a výsledniciam hudobnej tvorby

Generácia skladateľov narodených v medzivojnovom období 20. storočia prekonávala generačné a názorovo protichodné vlny: obdiv k neskorému romantizmu, sporadické sklony k eklektizmu ako náprotivku moderny, modernistické snahy o zmierňovanie zaostávania slovenskej hudobnej tvorby, ktoré ako obnovu tradície začala realizovať už generácia zakladateľov.⁵ Generácia slovenskej hudobnej moderny na konci 20. rokov predstavovala slovami Ladislava Burlasa ako jej odchovanca „otváranie okien do sveta“⁶ a bola sústredená okolo jej prvého priekopníka, Alexandra Moyzesa, neskoršieho Burlasovho učiteľa kompozície. Paralelne s profesionalizáciou skladateľskej prípravy slovenských hudobných skladateľov prebiehal aj úporný boj proti diletantizmu na čele s A. Moyzesom v jeho publicistickej tvorbe už v 30. rokoch. Trend nezľavovania

z kritérií profesionality sa stal trvalou požiadavkou, čo sa prejavilo najmä v prísnej skladateľskej príprave, akou Moyzesovi žiaci prechádzali u svojho nekompromisného učiteľa.⁷ Súčasne sa stávali spojovacím článkom či akýmsi generačným premostením medzi generáciou slovenskej hudobnej moderny a slovenskej hudobnej avantgardy. Vykryštalizovanie idey špecifickej európskej a v strednej Európe súčasne i národnej hudby, ako úloha dôstojne splnená skladateľmi slovenskej hudobnej moderny, už veľa neznamenal pre nastupujúcu skladateľskú generáciu odvracajúcu sa od tradície a hľadiacu za jej horizont.

Povojnová hudobná avantgarda u nás v 60. rokoch niesla v sebe aj dobre utajovaný politický akcent, túžbu po zmene, hľadanie novej umeleckej pravdy. Nástup mladej skladateľskej generácie, ktorú Ľubomír Chalupka nazval slovenskou hudobnou avantgardou,⁸ neznamenal automaticky možnosť dostať túto hudbu do medzinárodných kontextov. V tom čase u nás neexistovali žiadne festivaly, také dôležité pre všetkých, ktorí túžili mať prsty na tepne vývoja. Návšteva hudobných festivalov v 50. rokoch nebola ani zďaleka samozrejmosťou, ale už v roku 1963 sa uskutočnila u nás prvá *Prehliadka novej slovenskej tvorby*. Vyvrcholením avantgardného úsilia v 60. rokoch boli Smolenické semináre pre súčasnú hudbu (tri úspešné ročníky v rokoch 1968 – 1970), ktorých hlavným organizátorom bol Peter Faltin a po jeho emigrácii Ivan Parík. Odborne sa za ne zasadil práve Ladislav Burlas, v tom čase riaditeľ Ústavu hudobnej vedy SAV, ktorý pomohol aj možnosťou realizovať ich v Smolenickom zámku, v objekte patriacom Slovenskej akadémii vied. Oživila sa aj kompozičná aktivita skladateľa, ktorý na 3. ročníku prispel nielen prednáškami, ale aj dielom *Planctus* pre sláčikový orchester (1968). Dielo vzniklo ako skrytý umelecký protest proti vtedajšej okupácii ČSSR. Dnes sa považuje za kultové dielo doby a súčasne je to aj najhranejšie dielo skladateľa. Krátko po premiére diela *Planctus* pre sláčikový orchester (1969) boli zaň skladateľovi udelené dve ceny: Cena Zväzu slovenských skladateľov a Cena Slovenského hudobného fondu.

Cesta k úspechu sa však začala dôslednou skladateľskou prípravou a komponovaním prvých diel, pri kreovaní ktorých sa Burlas až po určitom čase dokázal odpútať od vzorov, najmä od kompozično-technického a tektonického imperatívu moyzesovskej skladateľskej triedy. Jeho prvý hudobný opus z roku 1950 siaha do študentských čias na konzervatóriu (1947 – 1951) a jeho posledný opus je z roku 2005. Prvé hudobné diela boli inšpirované etnomuzikologickými výskumami: *Sobášna* pre mužský zbor (1950) a *Helo, helo Malenec* pre miešaný zbor (1950) sa zaradili medzi úspešné rozhlasové diela. Medzi jeho vysoko oceňované a súčasne aj najhranejšie kompozície môžeme zaradiť *Svadobné spevy z Horehronia* (1957), *Metamorfózy krás* pre miešaný zbor a sólové husle (1964), vokálnu symfóniu *Stretnúť človeka* na básne Jána Kostru (1984) a ďalšie. Zborovú tvorbu Ladislava Burlasa predstavujú reprezentatívne diela, ktoré sa už v období svojho vzniku zaradili medzi dôležité diela kmeňovej slovenskej zborovej literatúry. Dôležitým impulzom ich vzniku bolo dôverné poznanie myšlienkovy najobsažnejšej vtedajšej slovenskej poézie, ktorá v spolupôsobení so skladateľovou umeleckou predstavivosťou priniesla vynikajúce a za dobových daností aj ideovo aktuálne diela, plné expresie i citového a poetického náboja.

V druhom, najplodnejšom skladateľskom období (1964 – 1980) skladateľ postupne našiel vlastné kompozičné princípy i hudobný výraz. Za prelomové dielo predstavujúce prechod do tohto obdobia i začiatok intenzívnej práce v oblasti modernej zborovej

tvorby možno považovať *Metamorfózy krás*, dva miešané zbory s husľovým sólom na básne Jána Smreka (1964) z jeho zbierky *Cváliajúce dni*. Poézia ospevujúca lásku v spojení s výrazovými prostriedkami hudby 20. storočia (práca s tónovým radom, viacvýznamové clustre, šepot, hovor, chronometria a i.) predstavovala v súdobom kontexte toho, čo sa môže a čo nie, aj podľa samotného skladateľa prelomové dielo. Po ňom nasledovali ďalšie zborové kompozície, najmä cykly miešaných zborov a kratšie zbory na básnické predlohy: *Zvony* (1969), cyklus troch miešaných zborov na básne Milana Rúfusa, miešaný zbor na Rúfusovu báseň *Je ticho už* (1972), oficiálne skomponovaný pri príležitosti 30. výročia Slovenského národného povstania, ktorý však bol súčasne i dobre utajenou post-augustovou alegóriou. Reflexiou na spoločenské udalosti je ženský zbor na báseň Vladimíra Reisela *Prvomájová* (1974). Na ľúbostno-reflexívnu poéziu tohto básnika vznikol aj cyklus miešaných zborov *Šesť básní lásky* (1975). Tri mužské zbory *Slovenské ľudové partizánske piesne* (1977) uzatvárajú druhé skladateľské obdobie so silne akcentovanou zborovou tvorbou. Sú to umelé novo skomponované piesne podnietené piesňami s povstaleckou tematikou, ktoré našla skladateľova manželka Soňa Burlasová pri svojom etnografickom výskume v obciach účastných na povstaní.

V Burlasovej tvorbe mala zastúpenie aj hudba pre deti, zborové diela a inštruktívna literatúra. Tvorí ju 9 cyklov alebo zbierok, jedno hudobnodramatické dielo a jedno inštrumentálne dielo *Na strunách a klávesoch* (slovenské ľudové piesne pre husle a klavír, 1965). Dielo určené pre kvalitatívny rozvoj detského interpreta, predovšetkým v oblasti spevu a výchovy k zborovému spevu, predstavuje cyklus *Deti z nášho domu* (piesne pre najmenšie deti, 1960). Za náročnejšie hudobné kompozície určené pre staršie deti možno považovať 20 štúdií pre detský zbor a cappella s názvom *Padá lístie zlaté* (1965). Cyklus reprezentujú svieže a neraz aj vtipne spracované melódie na texty slovenských básnikov (Ľubomír Feldek, Ctibor Štitnický, František Hrubín a Mária Rázusová-Martáková). Na objednávku Detského rozhlasového zboru vznikol cyklus troch skladieb pre detský zbor *Tararam* (1980), ktorý patrí k autorovým najnáročnejším detským zborovým kompozíciám. Cyklus *Čtyři roční období*, zbory pro dětský trojhlas na texty Jiřího Havla (1983), skladateľ skomponoval pre detský súťažný festival Svátky písní Olomouc. Pre deti skladateľ napísal tiež hudobnodramatický program *Čertoviny* (1991, baletná hudba na motívy ľudových rozprávok pre komorný orchester).

V záverečnej kompozičnej etape začiatkom 80. rokov sa Burlas stále intenzívne venoval zborovej tvorbe. Cyklus miešaných zborov na texty Ladislava Novomeského *Dobrá deň* (1980) vykazuje znaky umeleckej zrelosti. Platí to aj o diele *Hymnus času* pre mužský zbor na báseň Jána Kostru (1980), venovaný Speváckemu zboru slovenských učiteľov k 60. výročiu vzniku telesa. Tri mužské zbory pod názvom *Súčasníkom* (1986) sa dotýkajú závažnej a aktuálnej témy medziludských vzťahov. Traja autori básní – Tadeusz Różewicz (*List ludožrútom*), Jevgenij Jevtušenko (*Závišť*) a Ján Stacho (*Anjel*) – prinášajú tento problém v rôznych podobách a štýloch.

Z vokálno-inštrumentálnych a inštrumentálnych diel skladateľa sú vysoko oceňované: vokálna symfónia *Stretnúť človeka* (1984), *Koncert pre organ a orchester* (1983), *Planctus* (1968), 3. sláčikové kvarteto *In memoriam D. D. Šostakovič* (1977) a sonáty pre sólové husle. Neskoré dielo *Z knihy žalmov (Žalm 117 a 135)* pre mužský zbor (1995) skladateľ dedikoval Speváckemu zboru slovenských učiteľov (SZSU) pri príležitosti osláv 75. výročia jeho existencie. Dielo predstavuje návrat k tradícii. Z kompozičného

hľadiska vykazuje príbuznosť s autorovými zborovými opusmi z tretieho tvorivého obdobia (napríklad *Hymnus času*, 1980), avšak ešte výraznejším zjednodušením kompozičných prostriedkov dospieva k prostému autonómnemu hudobnému obsahu.

Sofia, 1988, Festival súčasnej hudby, premiéra skladby *Sonata a tre* pre klarinet, vibrafón a klavír (1985)

Ladislav Burlas sa do našej histórie zapísal aj ako skladateľ tzv. protokolárnej hudby. Z jeho pera pochádza inštrumentácia hymny Slovenskej republiky, napísaná v hektickom čase prípravy našej novej štátnosti na konci roku 1992, iba niekoľko týždňov pred vznikom nového štátneho útvaru (1. januára 1993).⁹ Skladateľ počas svojho pôsobenia na Prešovskej univerzite v čase vzniku novej univerzity (predtým prešovské fakulty patrili do zväzku Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach) skomponoval moderne znejúce svieže protokolárne dielko *Inštrumentálna Znelka Prešovskej univerzity* (1997), rovnako skomponoval aj *Fanfáry Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre* (2007), v tomto roku mu ako výnimočnej osobnosti našej hudobnej kultúry bol Vedeckou radou UKF v Nitre udelený čestný doktorát (titul Doctor honoris causa). Jeho hudba s nami takto zostáva do ďalších dní naplnených slávnosťou či pripomienkou našej histórie.

Univerzitné prostredie a umelecká akadémia ako završenie poslania

Svoju pedagogickú akribiu nadobúdala skladateľ a teoretik postupne ako externý pedagóg na Katedre hudobnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (1954 – 1960), následne ako externý pedagóg na Hudobnej a tanečnej fakulte Vysokoj

školy múzických umení v Bratislave (1965 – 1968, s prestávkami až do roku 1989). V pomerne mladom veku sa v roku 1966 habilitoval na docenta v odbore hudobná teória na Akadémii múzických umení v Prahe. Za svoju vedeckú činnosť získal v roku 1985 najvyšší vedecký titul doktor vied (DrSc.) v odbore hudobná veda v Slovenskej akadémii vied v Bratislave. V roku vzniku samostatnej Slovenskej republiky (1993) sa inauguroval v odbore hudobné umenie na Vysokej škole múzických umení v Bratislave a ešte v tom istom roku bol prezidentom Slovenskej republiky Michalom Kováčom vymenovaný za profesora.

Súčasťou jeho pedagogického záberu boli hudobnopedagogické pracoviská a katedry pripravujúce budúcich učiteľov. Na Pedagogickej fakulte v Nitre (1979 – 1981) pôsobil ako vedúci Katedry hudobnej výchovy (neskôr tu pôsobil ako externý pedagóg doktorandského štúdia vtedy už na Katedre hudby Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre), na Katedre hudobnej výchovy Fakulty prírodných a humanitných vied Prešovskej univerzity pôsobil ako externý pedagóg KHV a školiťel doktorandov (1996 – 2000). K vzdelávaniu profesionálnych umelcov a hudobných tvorcov prispel ako interný pedagóg na Fakulte múzických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici (1997 – 2018), kde bol aj jej prvým dekanom (2001 – 2005).

Rok 1989, doba zániku totalitných režimov v celej strednej Európe, priniesol nové nádeje, veľké spoločenské, kultúrne a politické zmeny. Vtedy Ladislav Burlas opustil Zväz slovenských skladateľov ako jeho posledný predseda (1987 – 1989) a hneď od začiatku 90. rokov nastúpil opätovne na cestu neúnavnej pedagogickej práce trvajúcej až do roku 2018, keď ako 91-ročný ukončil pedagogickú činnosť na Fakulte múzických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, kde viedol skladateľskú triedu. Pedagogické pôsobenie medzi rokmi 1954 – 2018 trvalo dovedna obdivuhodných 64 rokov. Od 90. rokov sa profesor Burlas sústredil na budovanie našich akademických inštitúcií, najmä katedier hudobnej výchovy a nových akademických pracovísk s cieľom, aby čo najskôr dosiahli európske štandardy a mladá Slovenská republika sa začlenila do európskeho hudobnopedagogického výskumného priestoru. Ako zdatný a jazykovo vybavený teoretik prispel k tomu najmä výchovou viacerých doktorandov z učiteľských fakúlt, ale aj spomedzi budúcich skladateľov. Jeho učebné texty a moderné vysokoškolské učebnice *Teória hudobnej pedagogiky* (1997), súbory statí *Hudba – komunikatívny dynamizmus* (1998) a *Hudba – želania a výsledky* (2000) sú doposiaľ vzorom pedagogickej tvorby. Ešte v roku 2006 vyšlo štvrté vydanie generáciami konzervatoristov a vysokoškolákov obľúbenej učebnice *Formy a druhy hudobného umenia* (1. vydanie z roku 1962).

V zrelom veku završujúcom celoživotnú cestu v pedagogickom poslaní sa prof. Burlasovi dostalo aj spoločenského uznania v podobe viacerých významných ocenení či štátnych cien. Spomeňme titul Zaslúžilý umelec Slovenskej socialistickej republiky (1982) za hudobnú tvorbu, Národnú cenu SSR udelenú za skladbu *Stretnúť človeka* (1988), Cenu mesta Trnava (1998), udelenie titulu „Doctor honoris causa“ Vedeckou radou Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (2007) a štátne vyznamenanie Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky (2008). V roku 2021 bola prof. Burlasovi udelená Hudobným fondom Cena Jozefa Kresánka za celoživotné muzikologické dielo, významný prínos v oblasti hudobnej teórie a historiografie a v roku 2022 získal Veľkú cenu SOZA za celoživotné dielo za rok 2021, udeľovanú žijúcim autorom. V tom čase mal pán profesor 95 rokov a tešil sa zo života.

V družnom rozhovore so skladateľským kolegom a učiteľom Alexandrom Moyzesom

S hudobnými skladateľmi Ivanom Hrušovským (vľavo) a Iljom Zeljenkom (vpravo)

Zasadanie v knižnici ÚHV SAV, spolu s Oskárom Elschekom (vpravo), 80. roky 20. storočia

Zasadanie v knižnici ÚHV SAV, v družnom rozhovore s Richardom Rybaričom (vľavo), 80. roky 20. storočia

Záver

Po celý tvorivý umelecký život sa kompozičná aktivita skladateľa prelínala s jeho neúnavnou vedeckou a organizačnou prácou. Aktivity profesora Burlasa zasahujú takmer každú oblasť hudobnej kultúry, najmä však oblasť hudobnej vedy (hudobná teória a hudobná historiografia), neopomínajú hudobnú pedagogiku, hudobnú edukáciu a umeleckú pedagogiku. Ako teoretik priniesol Burlas vlastný teoretický model umeleckej pedagogiky, parciálne aj hudobnej filozofie a hudobnej estetiky, neobchádzajúc v každej dobe potrebné popularizačné aktivity.

Profesor Burlas bol svedkom vzniku i zániku totalitného režimu, jeho ambivalentnej kultúrnej politiky a rôznych peripetií, ktorými prechádzala slovenská hudba druhej polovice 20. storočia a súčasnosti. Hudbou a v neskoršom veku najmä perom sa pokúsil s týmito eventualitami vyrovať. Naposledy tak urobil vo svojom autobiograficky ladenom spomienkovom texte *Súradnice môjho života* (2017).¹⁰ Umelecké, politické, inštitucionálne, etické, pragmatické, ale aj morálne otázky sa v knihe múdreho starca prelínajú s filozofiou hudby ako zastrešujúcim princípom Burlasovho prežívania života. Je to nesmierne zaujímavé a poučné čítanie pre všetkých, ktorí chcú pochopiť predošlú dobu inak ako z učebníc dejepisu, a to najmä v kontextoch medziludských vzťahov a doby, ktorá sa ich pokúšala kriviť. Doba, ktorú nie každý ustál, ale s ktorou každý (väčšmi vo vnútri než navonok) nejako zápasil.

Ladislav Burlas vo svojej pracovni spolu s manželkou Soňou Burlasovou (rod. Slávikovou) v roku 1987

Ak zoberieme do úvahy aktivity osobnosti trvajúce od roku 1950 (prvé hudobné diela; po roku 1952 prvé vedecké práce) až do roku 2018 (posledné publikované kniž-

né dielo v roku 2017; v roku 2005 skomponovaný a premiérový posledný hudobný opus, vyučovanie na hudobnej akadémii do roku 2018), môžeme bez akéhokoľvek zveličenia konštatovať, že Burlasova služba slovenskej hudobnej kultúre trvala bezmála sedem desaťročí. Nie je na škodu pripomenúť, že trvala práve tak dlho, ako jeho manželstvo s milovanou celoživotnou partnerkou Soňou, s ktorou si boli navzájom oporou v každej životnej i pracovnej situácii. Ladislav Burlas prežil naplnený ľudský život, ktorému nechýbal rozmer humanity a humanizmu, ako vedomia chýb a omylov v prirodzenom toku ľudského poznávania a konania. Nádej sa, že nové generácie, ktoré vzdelával a formoval, dokážu prijať vytvorené výdobytky duchovnej kultúry (tradícia) a konfrontovať ich s „novotami“ (vznikajúca tradícia pred tým, než ju overí sito času a spoločenskej recepcie), pritom nadobúdať múdrosť, poznanie, vzdelanie a kritického ducha.

Plodný vedecký, ľudský a umelecký život Ladislava Burlasa zostáva aj po jeho pokojnom odchode naďalej zaujímavou kapitolou našich hudobných dejín. Jeho antropologická koncepcia vedy a umeleckej tvorby ako snaha držať kontakt s realitou a slúžiť potrebám hudobnej praxe šírená osobne a permanentne až do veku jungovského „múdreho starca“ bola pre mnohých jeho mladších kolegov veľmi inšpiratívna. Nesmierne si vážil tvorivosť ako súčasť umenia, motor rozvoja našej kultúrnosti. Rád si zavtipkoval a šíril okolo seba decentný humor aristokratov ducha. Humorom osviežoval medziľudské vzťahy a komunikáciu s nami, vtedy ešte mladými elévami, dokázal však rovnako zanietené načúvať ľudským problémom. Kto prišiel k nemu po radu, vždy nadobudol pocit, že existuje východisko.

Pán profesor, za mnohých poviem iba toľko – z celého srdca ďakujeme. Odpočívajte v pokoji.

POZNÁMKY

- ¹ Ladislav Burlas sa narodil sa ako jediný syn Ladislava Burlasa (1897, Podolíneček – 1974, Trnava) a Márie Burlasovej, rod. Torbíkovej (1897, Prešov – 1930, Trnava).
- ² BURLAS, Ladislav: Myšlienky o vývine národnej hudby. In: *Slovenská hudba*, roč. 4, 1957, č. 5, s. 54 – 61. V štúdiu, ktorej názov bol odozvou na starší článok Jána Levoslava Bellu v 19. storočí, chápal Burlas prešľapovanie našej hudby na mieste ako zautomatizovanie štýlu, konzervativizmus, určité tendencie pomenoval nelichotivo ako „folkloristický formalizmus“.
- ³ Dňa 23. 6. 1951 sa Ladislav Burlas oženil so Soňou (rod. Slávikovou, 23. 6. 1927, Horné Otrokovice – 3. 5. 2021, Bratislava), významnou slovenskou etnomuzikologičkou. Ich manželstvo trvalo rovných 70 rokov. Narodili sa im dvaja synovia – Martin Burlas (1955) a Ivan Burlas (1959), obaja sa stali hudobníkmi.
- ⁴ KOPČÁKOVÁ, Slávka: Premeny života a tvorby slovenského hudobníka Ladislava Burlasa. In: KOPČÁKOVÁ, Slávka (ed.): *Ladislav Burlas a slovenská hudobná kultúra*. Prešov: FF PU v Prešove, 2017, s. 131 – 188. Časť *Personálna bibliografia*, s. 198 – 207.
- ⁵ KOPČÁKOVÁ, Slávka: Hudba Ladislava Burlasa v predvečer osláv Nežnej revolúcie. In: *Hudobný život*, roč. 51, 2019, č. 12, s. 15.
- ⁶ BURLAS, Ladislav: *Slovenská hudobná moderna*. Bratislava: Obzor, 1983, s. 38.
- ⁷ FALTIN, Peter: Slovenská hudobná tvorba v rokoch 1956 – 1965. In: *Slovenská hudba*, roč. 23, 1997, č. 3 – 4, s. 175 – 210. Faltin na s. 194 uvádza: „Azda do najzložitejšej situácie prišli dvaja predstavitelia akejsi generačnej medzivrstvy, Ladislav Burlas a Ivan Hrušovský. [...] Na jednej strane sa ocitli v postavení, keď nechceli a ani nemohli robiť to, čo už iní, starší, opúšťali, a súčasne nielenže boli natoľko izolovaní od sveta, ale ani nemali generačnú platformu. [...]

Burlasa a Hrušovského vytlačila na perifériu oficiálna hudba, jej ako mladíci nemohli konkurovať, pritom mimo nej ináč písať nemohli.“

⁸ CHALUPKA, Ľubomír: *Slovenská hudobná avantgarda*. Bratislava: FF UK, 2011.

⁹ Pôvodná úprava *Štátnej hymny Slovenskej republiky* (ako súčasť hymny Československej socialistickej republiky do roku 1990) v hudobnej úprave A. Moyzesa (pôvodne

pre spev a klavír) bola nanovo aranžovaná ako protokolárne dielo Ladislava Burlasa (1993) pod názvom *Štátna hymna Slovenskej republiky* pre miešaný zbor a symfonický orchester (1992), predtým ešte pre detský trojhlas (1992).

¹⁰ BURLAS, Ladislav: *Súradnice môjho života*. In: KOPČÁKOVÁ, Slávka: (ed.): *Ladislav Burlas a slovenská hudobná kultúra*. Prešov: FF PU v Prešove, 2017, s. 10 – 123.

Táto spomienková vedecká štúdia je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 2/0012/21 *Migrácia hudobníkov a transmisia hudby v 17. – 19. storočí na Slovensku a v strednej Európe* (2021 – 2024), vedeného na Ústave hudobnej vedy SAV v Bratislave.

SUMMARY

A Completed Life Fulfilled with the Love of Knowledge and Musical Beauty

Ad Honorem Ladislav Burlas

Ladislav Burlas (3. 4.1927 – 11. 2. 2024) was a renowned Slovak musicologist and composer. From the very beginning of his career, he has been a scholar at the Institute of Musicology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava (between 1951 and 1987); in the period of 1960 – 1973, he was the head of the institute. After the success of his books promoting his music-historical and ethnomethodological research he focused his attention on more in-depth study of the systematic disciplines of musicology. As a scholar he has written (authored and co-authored) 21 books and dozens (about 160) of musicological papers and studies. He wrote some fundamental and, for musicology, most beneficial works: Hudobná teória a súčasnosť (1978) [Music Theory and the Present Time], Slovenská hudobná moderna (1983) [Slovak Music Modernism], Pohľady na súčasnú slovenskú hudobnú kultúru (1987) [Views on Present-day Slovak Music Culture]. Towards the end of the 1990's, Burlas narrowed down his focus on depicting the issues of music and pedagogy, and music and education. This resulted in the writing of university coursebooks Teória hudobnej pedagogiky (1997) [The Theory of Music Pedagogy] and Hudba – komunikatívny dynamizmus (1998) [Music – Communicative Dynamism].

He was a student of one of the founding fathers of Slovak national music (Mikuláš Schneider-Trnavský), and a composition student of a representative of the Slovak national modernism (Alexander Moyzes). In this way, he received the best possible private (in the hometown of Trnava), secondary (Conservatoire in Bratislava) and university music education that prepared him for a career of a composer (Academy of Performing Arts in Bratislava where he has graduated in 1955). Among his most known and most often performed compositions are Svadobné spevy z Horehronia (1957) [Wedding Music of Horehronie], Metamorfózy krás [The Metamorphoses of the Beauty] for mixed choirs and solo violin (1964), vocal symphony Stretnúť človeka (1984) [To Meet a Man], etc. As “opus magnum” it is generally referred to Planctus (1968) for a string orchestra that was written as an artistic reaction to the 1968 military invasion of Czechoslovakia. Memories of those who came into contact with professor Burlas point to the humanistic dimension of his personality and his activities, which bear the mark of humanity, the fallible and the persuasive, the humble and the unbreakable approach to life. This is what makes the scientific, human and artistic life inspiring for future generations.

Keywords: Ladislav Burlas; musicology; music works; music education; art academy; humanism